

Redactiunea

se afla in

Strat'a tragatorului

(Lóvész-utca), Nr. 5.

Scrisorile nefrancate nu se primescu decâtu numai de la correspondenti regulari ai „Federatiunii.“ Scrisori anonime nu se publica. Articlii trimisi si nepublicati se voru arde si numai la cerere espressa se returna.

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Appare Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune 3 fl. v. a.
Pre siesse lune 5 „ „ „
Pre annulu intregu 10 „ „ „

Pentru Roman'a
Pre an. intregu 30 Fr. = 30 Lei n.
Pre 6 lune 16 „ = 16 „ „
Pre 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru Insertiuni:

10 cr. de linia, si 30 cr. taos'a timbrale
pentru fiesce-care publicatiune sepa-
ratu. In loculu deschisu 20 cr. de linia.
Unu esemplariu costa 10 cr.

Invitare de prenumeratiune la diariulu

„FEDERATIUNEA“

Cu 13/1 Octobre se incepe patrariulu ultimu allu an. currinte, rogămu deci cu tota onorea pre acei domni, cari voru dori sè aiba foi'a nostra neintreptu si pre intregu acestu patrariu de annu, ca sè binevoiesca a nu intardjá cu prenumeratiunea. — Totu-odata insistemu a rogá si pre acei domni, cari sunt inca in restantia cu pretulu de prenumeratiune din anni trecuti seau cellu currinte, ca sè binevoiesca a-si refuí socotelele cu acés'a ocaziune.

Avendu buna sperantia, cà baremu una insemnata parte din restantie va incurge cu acesta ocaziune, annunciămu, cà in aceste lune foi'a nostra éra-si va appare de doue ori pre septemana.

Redactiunea.

Pest'a, 4. Oct. 23. Sept. 1873.

(n.) Ungurii inca totu mai au guvernul. Si ce mai face acestu guvernul? Primu ministrulu Szlávý se totu impaca cu croatii si, dreptu recunoscintia ambla sè se fusionea cu stangacii, ca sè-ifaca si pre acesti-a capaci de guvernare, càce capaci de impilare sunt, si pre langa acest'a au si cunnoscintiele necesare pentru jafuire, delapidare si alte legalitati ungeresi d'acesta natura. Faimosulu Kerkapoly, care pana dupa secerisii traia in illusiunile celle mai fericeite, acum e aproape de desperare, ambla in ruptulu capulu ca sè capete unu imprumutu de vre-o câte va sute de millione, inse precum s'aude, nimene nu-i mai creditia, pentru cà in diu'a de asta-di tota lumea are lipsa de bani, si afara de acest'a „imagnariulu“ statu ungerescu nu offre destulla garantia celloru ce mai dispunu inca de capitaturi. Omenii sunt patiti si se temu, cà dupa troscolu din Vienn'a si cellu din Nou-Jorcu, in Americ'a, va sè urmedie unu trosou de bancrotare in Ungari'a. In acesta perplecitate dlu ministrul de finance nu scie si nu-si pote ajutá; sateliteli l'au parasitu, si ellu din omu mare si vestitu a devenitu pigmeu nemernicu si urgisitu. Dar astfelu este lumea, nu e vin'a sa.

Sè vedemu acum ce mai lucra si dlu conte-ministru Szapáry, cà ce de multu n'amu avutu fericeirea d'a ne occupá de dinsulu. Dupa ce a pipaitu pulsulu poporatiunii in cursu de mai multe lune, d. conte se resolvi in fine a ni da de gustare una partecica din grandiosulu elaboratu relativu la „arrondarea municipiore.“ Inse acesta partecica este pentru noi multu mai ponderosa, de càtu ca sè ne potemu retiené, a nu da espressionu dorerii, candu vedemu cà fara nice una consideratinne d. ministrul cauta a ni infige cutitulu in anima, a ne imbucatat si distruge. Dupa elaboratul ministrului, Transilvani'a se va impartí pre venitoriu numai in optu comitate, si fia-care comitatu va cuprinde unu territoriu de 250 milluri patrate cu una poporatiune de vre-o 250 mli de sufflete. Aceste optu iurisdictioni se forma in modulu urmatoriu: Solnoculu interioru si comit. Dobácei cu orasiulu Deesiu seau Gherl'a ca pentru; districtele Naseudu, Cetatea-de-cetra si Bistriti'a, acest'a d'in urma ca cen-

tru; comitatele Clusiu si Turd'a cu centrulu in Clusiu; scaunulu Ariesiului si comitatulu Albei infer. cu partile incorporate din comit. Albei super. cu centrulu in Aidu; partea superiara a secuimei cu eentrulu in Udvarhely; partea inferiara a secuimei, tierr'a Bârsei si una parte a districtului Fagarasiu cu centrulu in Brasiovu; scaunulu Sabiiului cu scannele sassesci vecine si cu cealalta parte a districtului Fagarasiu, cu centrulu in Sabiu; in fine, comitatulu Uniadorei, allu Zaranđului si scaunulu Orestiei cu centrulu in Dev'a va sè dica, dupa acestu planu inceta d'a mai esiste nu numai fundulu regescu, ca atare, ci si doue d'intre muntepiiele de pana acum, si anume districtulu Fagarasiulu si comitatulu Albei superiara. Precum scimu, domni ungeri d'cu cà vreau sè arrondiede comitatele, pentru ca sè facilitea administratiunea, inse faptele arreata, cà ei au intreprinsu acesta arrondiare mai multu din consideratiuni politice si de magiarisare, decâtu din indemnuulu curatu, d'a facitá administratiunea publica. Inse sè scia domni ungeri, cà chiaru consideratiunile politice de cari sunt condusi, li voru prepará perirea.

Installatiunea noului metropolitu si archiepiscopu gr. or. romanu, a P. SSalle Procopiu Ivascoviciu, avu locu in Sabiu Domineca in 23. Sept. P. SS.

candu-se din calletor'i'a sa de la Vienn'a, unde fusese spre a depune juramentulu de fidelitate in manile M. Salle, Sambeta demaneti'a in 27 Sept. fu primitu la gar'a din Sabiu cu entusiasmulu, ovatiunile si salutarile celle mai caldurose din partea membriloru presentí ai congresulu electoralu, in frunte cu protopopulu Metfanu, din partea consistoriulu archi-diecesauu si a unui banderiu inposantu de callareti, cari apoi lu-insocira pana la resiedenti'a metropolitana. Domineca la 9 ore demaneti'a congressulu se intruní in beserica, unde apoi dupa deschiderea siedintiei, s'a inceputu si seversitu actulu de installare. Dupa seversirea ceremonelor de installare, congressulu si-a continuatu si inchiatu siedinti'a si prin acest'a tota activitatea sa electorala.

Dupa amedia-di la 2 ore noulu metropolitu a datu unu banchettu splendídu, la care au participatu aproape 200 de persone. La acestu banchettu de installatiune auctoritatile publice au fostu representate prin 3 generali, prin comitele natiunii sassesci, éra metropolita de Blasiu prin canonicii Vestemianu si Antonelli, municipalitatea orasiului pin primariulu seu si tribunallulu reg. prin presiedinte seu, apoi pre langa acesti-a inca vre-o 80 deputati congressuali si mai multi alti notabili si cetatieni. Cu acesta ocaziune, se intiellege, toasturile inca n'au lipsitu.

Pre langa tote aceste mai avemu incasé insemnámu cà M. Sa, inca indata a pat'a dí dupa aprobarea alegerii, binevoili a numí pre noulu metropolitu de consiliaru intimu, cu care demnitate este impreunatu si titlulu de excellentia.

Miscarea electorala in coñfiniele militari provincialisate dà ungeriloru cea mai buna ocaziune p'a-si manifestá intentiunile egoiste facia de poporatiunea nemagiara din acellu tienutu. Si cari sunt acelle intentiuni egoiste si scopuri

meschine? Ademenirea si magiarisarea. Si spre ajungerea scopulu meschinu domni ungeri ammementia, intimidedia, torturedia, éra daca vedu, cà asiè nu merge, inceptu a promitte munti de auru, demnitati inalte si posturi grasse. Sub pretestu, cà se conturba liniscea publica si se irrita spiritele, ei nu permitu partitei nationale romane-serbesci sè tiena conferintie de consultatiune, éra partitei guvernamentale seau ungeresci nu numai cà i se dà voia libera d'a se aduná si d'a se consultá, ci i se dà spre dispusetiune chiaru si mediuloce de corruptiune si argati pentru agitatiune. Si acestu procedura ei o numescu legala si constitutionalá; si au dreptu, daca sub acesta espressioni intiellegu aceea, ce trebue sè intiellega totu omulu cu minte sanetosa, si cea ce, cu alte cuvinte insemnedia „arbitriu si despotismu.“ Foicele magiare provoca pre guvernul, sè passiesca cu tota energi'a contr'a agitatoriloru nationali, pentru cà la din contra idea de statu magiaru sufere naufragiu. Ciudatu lucru; acesti domni au multu de lucru cu idea de statu magiaru; dar ei uita, cà acesta idea nu pote avé locu acolo, unde s'au inradecianatu alte idee totu asiè de sublime si totu asiè de sante. Ideea de statu magiaru tocmai asiè nu se pote lipi de romanu, precum nu se lipesce de ungeru idea de statu romanu.

Ivanu Mazuraniciu si-a inauguratu activitatea sa de banu allu Croatiei. Cu acesta ocaziune ellu tienu unu discoursu, prin care si-desfasiurá program'a. Diariulu „Hon“ nu este multumiuu cu discursulu banului, de-ora-ce acestu a d'fssu intr'unu locu, cà Croati'a are d'a multiumi autonomi'a sa „numai M. Salle si perseverantiei poporulu.“ „Hon“ regreta, cà Mazuraniciu n'a evitatu a sulevá reminiscintie triste, si afara de aceea a intrelassatu a mentioná, cà Ungari'a a contribuitu multu la cascigarea autonomiei Croatiei. „Hon“ se teme — si nici nu va scapá — cà sulevarea reminiscintieloru trecute va poté provoca usioru una partita noua in Croatia, care nu va vré sè scia nimicu de impacatiunes cu Ungari'a, ci va cere una legatura directa intre Zagrabia si Vienn'a.

Pre tempulu petrecerii salle in Parisu, principele Serbiei Milanu inca fu infestatu de una deputatiune a „alliantiei israelite universale.“ Cu acesta ocaziune se incinse intre principe si membrii deputatiunii unu discoursu interesantu, a carui essentia merita tota atentiunea. Conducatoriulu deputatiunii descoperí principelului, cà d'nsii au venitu spre a implorá de la d'nsulu egal'a indreptat're a judaniloru din Serbi'a. Principele observá apoi, cà i pare reu a nu li poté dà unu respunsu directu la rogarea loru. „Eu nu petrecu aici — d'fise ellu — in calitate de principe ali' Serbiei, ci numai ca omu privatu. Daltmintrelea nu vi va fi necunoscutu, cà Serbi'a are una forma de guvernare constitutionalu, si astfelu ori-ce modificare de lege este subordinata votulu reprezentantiei poporulu. — Eu sciu ceea ce mi spuneti Dvostra, cà Austri'a a emancipatu pre jidovi, inse Austri'a este unu statu betranu, care a avutu trebuintie de mai multi secli, pana a ajunsu la acestu resultatu. Serbi'a din contra, este

unu statu tineru, si are trebuintia de tempu pana se va urcá la innaltímea altoru staturi. Ce e dreptu — continuá principele — pote cà in Serbi'a sunt si mai pucini de 6000 judani, inse cu tote aceste ei si-au attrassu urr'a poporulu a supra-si cu osebire prin aceea, cà pre tempulu ultimulu assediulu au fugitu din Belgradu. In fine, nu potu sè vi promittu alt'a de càtu cà dupa reintorcerea mea acasa voiu lassá a se essaminá acesta cestíune, si-apoi vomu vedé mai tardíu, ce mesure vomu poté luá in acesta privintia. Inse bine sè intiellegeti, cà totulu depinde de la Scuppina.“ Acestu respunsu este demnu de tota laud'a, si unu principe constitutionalu nice nu pote sè respundia altmintre, afara dora de principele Romaniloru. Tragemu deci atentiunea fratiloru de preste Carpati a supra acestu respunsu, dar mai vertosu a domniloru din giurulu Domnitoriulu, ca sè invetie de aici, ce au sè sioptesca suveranulu romanu, candu este infestatu pe lipitoriele sateloru.

Epistole romane.

Bucuresci, in Sept.

„Gazetta di Torino“ publica sub titlulu indicatu urmatori'a correspondintia: Unii barbati de statu italiani — affara de marele Cavour — sustienura si sustieniu inca, cà Romania separata de catra tierrele latine si mcungurata de eleminte ostili, trebue sè aiba destinulu tierreloru mice. Multi publicisti slavi, si austro-germani affirma cu impudintia, cà italianii Danubiulu sunt celti ori sarmati, ér nu latini, si acésta o facu cu intentiunea de a ne isolá si mai multu de famili'a iatina pentru ca sè ne pota nimief.

Poporulu daco-romanu la tote calumniele si amenintiárele respunde cu strigatulu tradicionalu: „Romanulu nu perel!“

Nimicu n'a potutu schimbá caracterulu nostru romanu; chiaru si in defectele nostre suntemu latini. Noi formamu unu elementu compactu de 12 millione, locuimu una tierra magnifica si fertile in care ar poté traí commodu preste 20 milione.

Cara, carele in secolulu trecutu visitá Roman'a, scrise: am vedíutu mai tote tierrele Europei, nu cunnoscu una alta tierra, in care distributiunea campleroru si a muntiloru sè fia asiè de admirabile pentru agricultura ca Roman'a.

Dlu Ubcini adauge: „Roman'a are tote productiunile; vitiele salle producu vinuri, cari cultivate cu mai multa intelligintia, aru poté rivalisá cu vinurile franceze. Riurile ei porta in undele loru bucáti de auru; muntii contienu mercuriu, ferru, sulfuru, carbuni fossili, ambra, marmora, et c. Cér'a, mierea, tabaculu, untulu, peile, canep'a, inulu, granele aumendedia avut'a naturale a tierrei.

Intre avuttele ascunse alle pamentulu romanescu sorgintii de petroleu ocpu unu locu importante. Nicaiure, afara de Americ'a de nordu, nu se afla sorginti mai abundanti decâtu cei descoperiti in Roman'a.

Unu diaru vienesu, inimicu de morte allu Romaniloru, a confessatu intr'o dí o mare veritate, dicendu: „Romanii in scurtulu spatiu de 20 de anni fecera progressulu unui seculu! Latini

de origine, amu adoptatu cultur'a latina. Bucurescii devinu centrulu civilisatoru allu orientului. Universitatea noastra incepe a se popola cu juni transilvani, bulgari, serbi, greci etc. Micele popore orientali ne iubescu si se stringu in giurul nostru. Acesta a desceptatu gelosia si turbarea celleru doue mari imperie vecine, cari aru dorî se ne inghita. Sunt doue mari tierre, pre cari Romanulu le iubescu multu: Francia si Italia; prim'a ca sora mai mare si benefactoria; a dou'a ca mama-patria.

Vietia noastra e una lupta contiuna pentru essistentia, pentru nationalitate; pentru aceea sentimentulu de rassa la noi e pururea viu si desceptu. Inchisi intre panslavismu si pangermanismu, noi ne intorcemu privirile câtra Rom'a si acceptamu ca din Capitolu se se redice „infratirea, confederarea poporeloru latine — Panromanismulu.

Cato.

Alegerea Arciepiscopului si Metropolitului romanu d'in Sabitu.

III.

Marti in 9 Sept. a. c. Presedintele deschide siedinti'a la 9½ ore a. m. G. Popa notariu sied. I. Lengeru inscrie oratorii: Processulu verbalu d'in siedinti'a trecutã se verificã dupa pucine observatii facute de D. D. Babesiu, Hodosiu, Popasu, Gaetanu si Besanu.

Una ora inainte de alegere D. arcimandritu si vicariu N. Popea, luandu cuventulu, tiene unu discursu frumosu si interesantu, inse in privinti'a persoanei sãlle ca candidat de metropolitu si arciepiscopu. In acestu discursu, pronunciatu solenne si cu voce sonora, si ascultatu cu atentiune generale, D-sa afirma de repetite ori, ca in victia sa neci candu n'a aspiratu la demnitati si ranguri innalte; amitesce apoi pre largu, ca fiindu in immediati'a apropiate a neobositulu arcieru Andreiu scie si cunosce deplinu greutatile, ostenelele, agendele si respunsabilitate, ce jacu pre umerii si consciintia unui arcieru romanu. Ni spune, ca si Dsa a speriatu acest'a in multe privintie, ca substitutu defunctulu metropolitu. In fine declarã solennu, a nu potè primi candidatur'a de metropolitu

Assemene a resignatu cu multu mai inainte si D. Mironu Romanu.

M. Besanu affia necessariu a se alege commissiunea bugetaria. Remane totu cea d'in trecut.

Urmedia momentulu supremu: Actiunea strinsu referitoria la alegere. Constatarea numerulu deputatoru presentu si facerea paritati intre Arcidiocesa si diececele suffragane. Gaetanu cere si affia acitabilu, ca nu numai in acesta proportiune, ci ca si intre diececele suffragane inse si se se facea paritate. Dsa astfalu intiellege paragrafiu statutulu organicu, referitor la facerea paritati, ca-ci almentrea totu numai diececele suff. voru da Arcidiocesei arciepiscopulu si metropolitulu, fara a contribui cãtu de pucinu la sustinerea lui. Assemene vorbece si D. Popasu. Inse D. D. Al. Mocioni, Macellariu, Desseanu s. a. combattu cu statutulu org. in mana pre ante vorbitori, si, documentandu, ca nu desbaterã acestui obiectu este la ordinea dilei, propunu a se ceti una scrisore a consistoriulu metropol. referitoria la actulu de alegere.

D. Presedinte si commissariu Pr. Ivascovicu dimissionandu d'a conduce congressulu si la actulu de alegere consistoriulu denumesce prin acesta scrisore de presedinte substitutu pre D. Ionu Metianu, protop. Branului. Dupa cetirea acestei scrisori era se incinse discutia animata. — Gaetanu nu affia cu calle si combatte d'in tote potele passulu facutu de consistoriulu metropolitulu, provocandu-se la respectivele sante canone, dupa cari commissariulu si presedintele odata numitu, are se conduca, fara neci una obiecunare, congressulu electoralu pana la deplina seversire. D'in aceste motive si in assemene intiellesu a presintatu si D. eppu Popasu votulu seu separatulu amintitulu conclusu allu consistoriulu. Contra acestei pareri vorbece D. D. Desseanu, S. Popovicu, E. Macellariu P. Coam'a s. a., cari, basandu-se pre Statutul organicu, affia correctã si accepta dispusetiunea cons. metrop. Vine apoi Dr. Racuciu, dupa datin'a veduuta, si redicandu-se de diurnitate de pre scaunu, era-si intrerumpe discussiunea prin stereotipulu seu „propunu inhiarã discussiunii,“ ceea ce se si primeasca. La cererea 20 deputati, se face votare nominalu, la care 66 voturi contra 40, approba si affia correctã dispusetiunea consist. metrop. Deci presied. Ivascovicu retragandu-se, D. protop.

pute, ellu fiindu acellu-a, care dictã legea contractulu. De ce nu s'a explicatu mai claru? Aceste motive sunt admissibile, darã elle nu completãza explicatiunea articulu. Trebuie se se dica, ca regul'a prevediuta in articulu nostru nu este de cãtu consecutiã acestei regule generale in materia de probe: „acellu-a se dovedesca affirmatiunea sa“ (onus probandi incumbit ei qui dicit). Dacia ellu nu probeza acest'a, se au dacia e dubiu, pretensiunea formata nu trebuie se se primesca: „actore non probante, reus absolvitur.“ Dacia inse acellu-a, care reclama, dovedesce pretensiunea sa, si debitoru pretinde ca e liberatu, invocandu una causa din care crede ca resulta liberatiunea sa, atunci ellu trebuie se dovedesca liberatiunea sa: „reus excipiendõ fit actor.“ Dacia e dubiu asupra probãrii acestei liberatiuni, debitoru va reman obligatiu: dubiulu se va interpreta daru in contr'a sa. Si acest'a nu e forte logicu? Debitoru nu potã ellu dictã terminu chitãntiei, care trebuia se constate liberatiunea sa? Gresiel'a daru este a sa: s'ò suffere! Acesta explicatiune prime-sce importante applicatiuni in contractele sinalagmatiche, ca-ci intr'insele fia-care din parti joca rolulu de stipulante si promitente; in contractele unilaterale, unde numai un'a din parti se obliga, dubiulu, dupa ce tote celledalte regule alle interpretatiunii voru fi usate, dubiulu se va resolve in genere in favorea partii care singura se obliga.

Dupa câte veduramu, art. 983 anuncia mai multu una regula de probe de cãtu de interpretatiune.

Regul'a prescriusa in art. 984 pare cu totul inutile: in adeveru, este evidenta, ca conventiunea nu potè se coprinde de cãtu lucrurile asup'a caroru-a se pare ca partile si-au propusu a contractã, ori cãtu de generali aru fi termini cu cari s'a inchiaiatu.

I. Metianu ocupa locul presidiale conformu dispusetiunii consist. (nu inse alessu fiindu de congressu, cum a statu in primulu raportu allu „Fed.“)

Dupa acest'a se constata presentia a 108 deputati. Majoritatea absoluta este 55.

Celle ce urmedia acum'a se intempla sub cea mai incordata atentiune si tacere profunda.

Din Arcidiocesa fiindu cei mai multi presentu facia de ambele diecece suffr. lalalta, se decide a se lipsi de votu, prin sortitura, trei deputati d'in Arcidiocesa. — Acesta operatiune s'a inlesnit forte, prin diligintiã notariulu gen. care compuse de timpuriu mai multe liste si siedule necesarie. Prin sortitura au remasu fara votu D. D. Branu de Lemény, Ionu Paraschivu si Dr. Ionu Nemesiu. Si astfalu se stabili paritate numericã, remanandu votanti 54 din Arcidiocesa si 54 d'in ambele diecece suffr.

Actulu de alegere se incepe la 11½ ore a. m. Me sentiu prea debilu d'a potè descrie tainic'a si serbatoresc'a tacere; sperantiele, atentiunea, combinatiunile, ce se arretã in faci'a unoru-a si altoru-a. Momentulu a fostu cu multu mai sublimu si mai santu de cãtu se potè presintã cetitoriulu una correspunditoria si demna incona despre actulu alegerii.

Pre mes'a presidiale sta doue urne, un'a mare, prevediuta cu apertura angusta pentru siedule, si cu lacatu pentru chiaia; alt'a mai mica in form'a potirulu. La una mesutia allaturata siedea seriosi membrii commis. scrutatorie D. D. Antoniu Mocioni, Parteniu Cosma si protop. Ionu Ratiu, alessu in locul D. I. Metianu.

List'a se cetece si 108 deputati unulu dupa altulu arrunca siedula impaturata in urn'a cea mare. Dupa constatarea numerulu sieduleloru, presedinte D. Ionu Metianu scotiendu câte una siedula (billa) rostosce cu versu sunatoriu si limpede numele scrisu pre siedula.

Notarii insemna cu diligintiã. La 12½ ore d'in di Presedintele annuncia rezultatulu votariu, dupa care D. Procopiu Ivascovicu, Episcopulu romanu gr. ori. allu diecesi Aradulu a capetatu 78 voturi; D. I. Popasu, Eppu diecesi. Caransabesiu 20 voturi; D. Nicolau Popea, arcimandritu si vicariu 2 voturi; — D. Mironu Romanu, arcimandritu 1 votu; D. Elia Macellariu 1 votu; D. Vincen-

Numai trebuia se se dica acest'a; ca-ci legea chiaru ni spune mai susu, ca intentiunea communa a partiloru va fi norm'a interpretarii conventiuniloru, si dacia s'aru vedè ca partile intr'unu contractu n'au avut'ò asupra unui punctu, urmeza de sine, ca nimeni nu o pote supplini, fara 'a interverti totul.

„Candu intr'unu contractu s'a pusu anume unu casu pentru a se explicã obligatiunea, nu se pote sustienè ca printr'acast'a s'a restrinsu intinderea ce ingagementulu aru avè de dreptu in casurile neespresse.“ Acesta dispositiune completeza pe celledalte, dandu in acellu-a-si tempu una desmintire formale adagiulu ca „qui de uno dicit de altero negat.“

Judele care interpreta contractele dintre partii mai trebuie se aiba in vedere si „bun'a credintiã“ cu care elle trebuie se se esecute, si inca esecutiunea data de parti clausei conventiunii lor, allu carei sensu este controversatu intre disnole.

Regulele interpretatiunii contractelor prescriuse de codu nu trebuie se se ia in rendulu, pre care legea l'a observatu. Judele va luã p'aceea, care convine mai bine casulu care i-se presinta. Ce-va si mai multu; „dispositiunile art. 977 si urmatoriele din cod. civ. sunt mai multu nisce consilie date judecatoriloru in materi'a interpretatiunii contractelor, de cãtu nisce regule rigoroze si imperative. In poterea-i suverana, judecatoru e pote aprecia si aplicã regulele interpretatiunii care i-se voru parè mai convenibile pentru a aplicã cu santiona conventiunile d'intre partii, astu-felu dupa cum elle au fostu in intentiunea celoru ce le-au formatu.

Amu arretatu pan'aci principalele regule cari trebuie se se guideze pre interpretu la applicatiunea legii civile si a contrac-

tiu Babesiu 1 votu; D. Grigoriu Gligorasiu, capelanu campestreu c. r. 1 votu; era doue billo au remasu albe si neinscriese. Primele cincii rezultate fare primate de congressu cu ovatiuni repetite, celle trei d'in d'in urma inse cu illaritate.

Nu potè trece momentulu in care, candu D. P. Ivascovicu, ajunse la majoritatea absoluta, 55 voturi, capell'a metropol. resunã de sgomosele si indelungatele ovatiuni insuflete si repentine alle intregului congressu.

Deci D. Pr. Ivascovicu fù proclamatu de Metropolitu si Arciepiscopu allu besericei romane nationale gr. ori. d'in Ardealu, Banatu si Ungari'a, alessu cu 78 d'in 108 voturi.

Dupa acest'a siedulele se ardu publice in mediloculu besericei. Era nou alessu arciepiscopu si metropolitu redicandu-se, multumesce aduncu miscatu pentru rar'a onore si incredere, ce representantii credinciosulu poporu au pusu in ellu. Promitte a lucrã cu ajutorulu lui Ddieu si a filoru sei neinc-tatu spre binele si inffiorrea besericei si a natiunii romane. In fine imparte congressulu binecuvantarea sa arcieresca si parintiesca.

Cu acest'a alegerea se inchiaia la 1½ ore d. m.

Intre primii felicitatori ai nou alessulu metropolitu a fostu si D. arcimandritu Popea, pre care caruntulu arcieru lu-imbrosiosã si sarutã cu iubire fratiesca.

In siedinti'a de dupa amedi intre altelu se facura necesariile observãri, facia de acei maturi, cari si unu astfalu de congressu lu-tienu de copilaria, jocaria. Apoi se alessu deputatiunea de cincii membri (D. D. Mironu Romanu, Iacobi Bologna, Ionu cav. Puscaru, Ionu P. Desseanu si G. Floca) carea se adduca la conoscocentiã imperatorulu si marelui principe alegerea noulu metropolitu si arciepiscopu, si se cere sanctiunarea alessulu. In fine Congressulu se dechiarã permanente pana la reintorcerea deputatiunii.

Astfalu alegerea s'aru fi intemplatu in cea mai buna ordine constitutionalu. Beserica romana gr. ori. era se bucura de integritate ei croita la 1869, are metropolitulu seu bunu si intieptu, care dupa votulu congressulu, este si cellu mai demnu pentru locul unde l'a pusu vointia si dorintiã nationala a credinciosiloru fii. Era deputati-

teloru, seu la explicatiunea lor. Se dicem ce-va si in privintiã manierei d'a interpretã legea penale. Legea penale are de scopu d'a examina faptele omeniloru vis-a-vis de societate, d'a considerã pre celle cari sunt veteratorie ordinii sociale, d'a-le precisã d'a-le pedepsi. Codulu penale este unu codu de morala sociale: pedepsirea totorumu cari prin faptele lor, aru aduce veterame acstei ordine. Potemu se-lu numim unu codu de filosofia morale sociale, ca-ci dintr'insulu se pote vedè ceea ce se permite omeniloru d'a face, si ceea ce li-se definde. Fia-care faptu reu e pedepsitu in proportiune cu lesiunea ce a potutu aduce societãtii. Si numai atãtu. Avendu in vedere si binele acelloru-a cari se facu culpabili d'ò actiun blamabile, ellu cauta, prin pedepsele sale se-lu corige, se-lu face, ameliorandu-lu, pentru vitu utile acellei-a, cu care ellu se pensesse in rebelu. Prin publicitatea ce se desbateriloru si condamnatiunii, codulu penale cauta in acellu-a-si tempu s'arrete spectatoriloru, ca legea este implacabile, societatea trebuie respectata, si ca ori-ce ce va pune in lupta cu densa va avè un pedepsa analoga. Justitia vrea, afarã acast'a, ca ori-ce actiune rea in sine se ies pedepsã ce meritã, ca ori-ce omu culpabilu d'unu delictu se-si espieze faptulu. Candu legea penale lovesce, ea trebuie se le ies in consideratiune tote acestea: pericia sociale, espiatiune, correctiune, essemplu, etea sunt elementele ori-carei legi penale adeveru demna d'acestu nume. Libertate permite omulu d'a face ori-ce va voi, ast'a inse in limitele libertãtii altui-a. Societate, collectiune de individi sociabili, dreptulu si datori'a d'a traf. Pentru acest'a ea trebuie se se measure ca una buna aia se assiste intre omeni. Fia-care infractiune i aduce attingere la acesta trebu-

FOISIOR'A.

Reflessiuni

asupra applicatiunii si interpretatiunii legiloru.

Discursu pronunciatu de d-lu procuroru generale Romulu N. Opranu, cu ocaziunea deschiderii curtii de appellu din Bucuresci.

(Fine *)

Unu articlu mai anevoia de intiellesu este art. 983 din cod. civ. Ellu suna ast-felu: „candu este indoiela, conventiunea se interpreta in favorea cellui ce se obliga.“ De si acestu articlu este pusu in lege ca se serve la interpretare, trebuie se declaramu inca de la inceputu ca ellu singuru are necesitate de interpretatiune. Si mai antaiu este evidenta ca ellu nu trebuie se fia aplicatu atunci candu un'a din clausele conventiunii resistã totorumu reguleloru de interpretatiune enunciate in sectiunea de care ne ocupãmu. Cu ce riserva inca si atunci! In contr'a cellui obligatu: care este cellu obligatu? In contractele sinalagmatiche fia-care din parti este obligata. Va avè ellu applicatiune in acestu casu? Pentru celle unilaterale cestiunea se mai simplificã. Ce se face apoi cu acestu principiu fundamentale ailu dreptulu: „suum cuique“ care trebuie se se applice si in contracte?

Sè cercetãmu, se cautãmu care pote fi fundamentulu juridicu allu acestui articlu, seu allu regulei prescriuse intr'ensulu. Eca ce dica autori in acesta privintia: liberatiunea este favorabile, si in dubiu trebuie se se pronuncie in favorea debitorulu si in contr'a creditorulu. Nu numai atãtu. Dubiulu trebuie se se interprete in contr'a stipulãntelul, pentru ca lui trebuie se i-se im-

*) A vedè numerii 63 si 64.

representanții poporului, au atestatu depăsirea, au datu dovada nerestornata chiaru si cum'a la incepere, ca au meritu si sunt omni de neajunsele opere, inceptute si incheiate de celu mai mare parinte alu loru Andreiu, unulu d'ntre cei mai distinsi si illustri fii ai Natiunii. Se speramu, ca alerea eppulni Procopiu de Metropoliu este unu auguriu, este triumfulu stabilitatii si alu solidaritatii nationali.

Aceste sperantie ne indemnă si ne grăcescu a feliicită si salută d'in tota animă ratiեսca pre nou alessulu arceiepiscopi si metropoliu romanu Procopiu Ivascovicu. Era fratiloru malcontenti li reflectăm in spiritulu blandetieloru, ca se incete de cu unu tempu cu incercările, cu pregătirea si sutrirea mortifereloru desbinări intre fiii unei si acellei-a-si beserice si natiuni, intre cari fii luptatori pentru unulu si acellu-a-si sacru scopu nu pote fi diferentia neci territoriala, neci personala. neci intr'o privintia. Ac'est'a aru trebui s'o priocepam bine, ca-ce numai asiē mana in mana, toti ca frati adu-verati, cu duoi parinli suffletesci intellepti, vomu poté continuá mai cu efectu lupt'a pentru sant'a causa a Romanismului si a Romanimei!

Ca appendice amu se mai amintescu, ca numeros'a teacerime, ce se affla Marti in Sablu tienū una Adunara, in care decise a feliicită prin una deputatiune pre nou alessulu arceipastoriu.

D. Dem. Ionescu, artistulu romanu delectă forte publiculu Sablianu in vre-o câte-va sere cu piesele celle mai succese umoristice si prea instructive,

Valeriu.

Stergerea Seminarului gr. cath. de Vienn'a si inca ce-va.

Sē lassăm in se trecutulu, ca-ce acestu-a e consumatu si trecut la eternitate, presintele si venitorulu e numai allu nostru se cautăm dar' modu ca se le folosimu spre binele nostru. Fostii seminaristi de Vienn'a, precum amentii in nr. tr. voru se vina la Pest'a ca aici in midilocolu rom. catholici-loru se se face — dupa d'iss'a unui Archieiu — preoti catolici, era nu schismatici; se no-

tia si detoria. Pentru binele ei, ea va poté daru se fiseze totu ce o vétama si totu ce-i este indif-rinte. Codulu penale are acesta missiune. Intrinsulu cetatienu vede actiunile cari-i sunt permise, faptele cari-i sunt definsē. Conducit'a sa vis-à-vis de societate, cilu si-o va regulá dupa dinsulu. Este dara de cea mai mare necessitate, ca cea ce-i este opritu, se fi scrisu in termini espressi. Din acestea nu resulta pana la evidintia, ca totu ce nu este definsu in termini espressi este permisu? si ca interpretulu legii penale va luá d'aci prim'a si ultim'a regula care trebuie se-lu gideze in aplicarea legii penale? Ellu nu pote nimicu se aprecieze. Poterea sa de interpretare este limitata in testulu legii, ca-ci daca aru fi se discutat intentiunea legiutorelui asupra unor puncte indouiose, daca aru fi se soruteza voit'ia ce legiutorele aru fi potutu ave candu unu casu nou i s'aru fi presintatu si cum l'aru fi resolutu, n'aru fi cu ac'est'a a se erige in legislatoru chiaru, unu mare apreciatore allu fapteloru vetematōrie societatii si neoprute de dins'a prin decretale sale? Inca de la inceputu, cetatienu lu are unu dreptu dobanditu d'a comite faptele ce nu i-se defindu de legea penale, si una interpretatiune nu pote avé de effectu a redicá unei persoane unu assemnea dreptu. Si apoi in dreptulu penale e una massima importante, admissa de toti, ca indouiel'a la esplicatiunea testulu trebuie totu-de-un'a se se interprete in favorea inculpatului. Nici un'a daru din regulele cari trebuiescu a servi interpretului in esplicarea celloru-lalte legi nu voru pote fi aplicate in acesta materia, ca-ci nu e vorb'a numai de a vera omului, ci de onorea, de viet'i'a sa, unicele lui bunuri durabile in acesta lume!

Aceste au facutu pre unu autore importante se dica, ca interpretatiunea penale „nu trebuie se fia nici restrictiva, pentru ca

tamu inse bine, ca fundatiunile d'in Vienn'a nu remasera neoiutate, ci modificate ast-feliu, ca in locu de 14 teologi romani viennesi, voru se remana 8. pestani, adaca din Blasiu 3, Gherla si Orade câte 2, era din Logosiu 1, pre cei-lalti precum suna ordinatiunea mai innalta se-i tramitta ordinariatele respective unde voru voi; écca Romanule, in locu de pane ti-a datu ossu, in locu de dreptu, asiá dicundu, gratia, écca resplat'a pentru sudorea romanului; fia inse cāti voru fi, totu-si la olalta cu cei ce mai nainte, au fostu in Pest'a vomu avé 14 teol. rom., mai totu atāti-a rutheni si croati; pentru aceea intrebām, ce se va face cu Vice-Rectoratul romanu d'in Vienn'a, facut'au ore Archipastorii nostri vre unu passu ca interesele nostra inca se fia representate prin unu superioru Romanu, cugatat'au Santiele loru, ca tenerii romani se nu remana fára conducatoriu, seau dora si acestu-a s'a stersu d'impreuna cu seminarulu? Egalitate aduce cu sine, ca de cum-va rom. cath. in numeru ce e dreptu, mai mare, pana acuma esclusivu au avutu superioru, asié poffimū. ca si noi se fimu representanti prin unu superioru. — Cumca voru se ne concedia rom. cath. seau ba, pre noi nu ne interessedia, noi aici nu trebuie se cacuilimū, nu trebuie se amblāmu dupa grati'a nimeniui, ci trebuie se ni ceremu dieptulu nostru, trebuie se pretindemū respectarea egalitatii si a adeverului, de-ore-ce acolo nu sunt teologii nostri din grati'a rom. cath. ci din sudorea romanului. Candu punemū acesta intrebare nu voimū se dubitām in prudint'ia si intelleptiunea Santieloru loru nu, de-ore-ce credemū, ca li jaca la anima binele natiunii si besericei nostre, ci voimū singuru numai a li aduce aminte, ca se nu intardie a face passii necessari la locurile mai innalte, ca apoi se nu fia pré tardiu. Pote voru fi, cari, preocupati de spiritulu ultramontanismului, voru dice ca ce lipsa avemū noi acolo de superioru gr. cath. rom. e destulu ca teologii nostri se se crasca ca preoti pii ect. Lips'a inse e mare, de-ore-ce noi nu avemū lipsa de preoti cari nu sciu s'au neci n'au invetiatu cum se face o missa, imormentare, manecare ori inserata, nu ni trebuiescu noe preoti cari se scia nu-mai ritulu latinu, era die allu nostru nimicū, ce ni va folosī: ca acolo tenerii nostri se invetie in 4. ani „Dominus vobiscum“ éra venindu a-casa intr'o parochia, spre ru-

nu apartiene judelei d'a aprecia limitele votintei legiutorelui, nici extensivă, ca-ci ellu nu trebuie se s'arrete mai prevedietoriu de cātu legea, nici se fundeze una pedepa pre una presumpsiune: ea trebuie se fia puru declarativa, adica fára a adauge ce-va seau a sterge din teste; ea trebuie se se marginesca a declará sensulu care se găsese intr'ina virtualmintē inchisū. Elemintele salle sciintifice sunt natur'a legii chiaru, caracterulu materiei care i face obiectulu, sistem'a generale a dispositiuniloru salle, totalele testeloru salle, valoarea terminiloru intrepuntiatii. Ea e totu-de-odata literale si logica: logica, in ceea ce ea se redica la ratiunea legii pentru a-i deduce ideea, la regul'a pentru a-i verificá applicatiunea.“

Dupa câte veduiramū, regulele interpretatiunii in materia penale sunt cu totulu speciale. Assemenea se intempla si in legile fiscali. Aceste legi trebuiescu interpretate intr'unu sensu restrinsu interesseloru fiscalulu astu-felu legea fiscale nu poté fi nici intinsa de la unu casu prevediutu la una casu ne-prevediutu.

Unu principiu, generale scusa si face se s'admitta celle ce amū d'issu in privint'ia interpretării legiloru fiscali: dreptulu d'a munci, d'a produce este unu dreptu naturale, garantatu de tote legile nostre; daca statulu, care are necessitatē salle si care nu le pote satisfacē de cātu din contributiunile cetatienuoru, voiesce s'atingá unu produsu prin midilocolu unei impositiunii, s'o declare espressu; pana atunci, producetorele se poté crede in dreptu d'a socoti, ca produsulu seu nu este supusu nici unei dári.

Acum, inainte d'a terminá, inca ce-va. Interpretatiunea pote emaná din trei locuri. In adeveru, avendu in vedere originea de unde ea procede si diferite efecte

linea loru trebuie se invetie de la dascalu, aceste si alte defecte trebuie se le supplinesca unu superioru romanu, ellu trebuie se formodie d'ntre ei preoti gr. cath. éra nu latini. Ac'est'a fū si dorintia veteranului Eppu d'in Eperjes candu acumu duoi anni se incercă ministrulu a nimici semin. din Vienn'a ellu in rescriasulu seu dicea, ca numai atunci va consenti cu voi'a ministerului, candu va denumi unu superioru gr. cath. seau i-va da fundatiuni pentru semn. domesticu, de-ore-ce ellu are lipza de preoti, cari sciu si cunosce ritulu besericei orient. Ac'est'a se poffescă si acum Archireii nostri unanimu si atunci credemū ca li va succede a scote ce-va la calle.

Pre langa vice-rectorul de Vienn'a se nu-mi uitu a dice câte-ve cuvinte si despre societatea teologiloru romani. Scimū ca teologii romani d'in Vienn'a avura o societate cu statutu intarite de Eppi; membrii acetei societati, in intiellesulu statuteloru se devoltau in limb'a si literatur'a atātu besericesca, cātu si nationale, se intrebām inse acuma: ce va fi din societatea ac'est'a? sust'ava si mai departe in activitatea sa? La aceste intrebări credemū ca in scurtu ni va respunde commissiunea, alessa in ultimă siedintia, in care membrii prevediendu lovierea ce se pregatea seminarului, solemnū si unanimu decisera cá in casu de disolvere societatea nu va incetá a essiste si mai de parte, d'in acesta cauza se insarcină o commissiune care va avé se se ingrigesca — in casulu susu amentitu — de starea venitoria a societatii, de transportarea si constituirea societ. ni intiellesulu statuteloru. — Cumca ce, si cātu au lucratu commissiunea alessa, ore facutu-a passii necessari la locurile competentē pentru nou'a approve a statuteloru, ore se ingrigesce de fidel'a implinire a decisiunei, încă nu avemū neci o cunnoscintia; dara se nu uitu ca de la zelulu si lucrarea loru aterna effectulu salutaru allu decisiunii societatii, de la ei depinde asiá dicundu, sortea venitorie a societatii, in man'a loru stá, ca se dicemū asiá, mortea ori viet'i'a societatii venitorie pestane. Ei sciu ce influentia poternica are o societate, si sunt petrunci de intiellesulu cuventulu societate, de aceea avemū ordintia firma, ca nu voru intardiá a face destulu dorintiei si misiunii loru incredinte. Se pote ca la inceputu voru intempinate. mari pedece nu atātu din partea Archirei-

ce ea produce, ea se pote distinge in trei specie:

Interpretatiunea doctrinale, carea deriva de la autorii cari scoapa cu materi'a dreptului. Forti'a ei e chiaru aceea a omeniloru cari scriu. Creditulu ei depinde de propri'a valorē sciintifica a acelloru-a, cari interpreta pre acesta calle legea.

Interpretatiunea judiciara este aceea care emana de la jude. Pot-rea ei este limitata numai la causele cari se judeca. Judele are una detoria morale d'a examina interpretatiunea judiciara si d'a alege ceea ce i-se va paré mai justu.

In fine, interpretatiunea legislativa este aceea, care emana de la legiutore chiaru. Ac'est'a e obligatoria pentru jude si are una potere generale, ca-ci deriva de la acelu-a, care are dreptulu d'a face legea.

Am terminatu cu miculu nostru studiu; Totu ce ne-amū silitu a face, a fostu una rapede si sucinte espunere a principieloru generale in materia de interpretatiune. Ati potutu vedé, d-vost'ra, cari le aveti totu-dé-una in vedere in difoi'amiune ce vi-este incredintata, important'ia loru. Dupa cum am d'issu inca de la inceputu, legea in sine este una teoria de justitia sociale applicata la raporturile omeniloru d'ntre d'issii seau vis-à-vis de societate. Neapplicata, legea aru fi cellu multu unu divinū produsu allu ratiunii umane. Ceea ce-i dá poterea, ceea ce face se se veda salutariile ei efecte in societate, este applicatiunea, interpretatiunea ei. Numai cu ac'est'a legea este unu bine universale. Daru acesta lege, pentru a meritá in adeveru numirea de justa, trebuie applicata cu impartialitate. Magistrati superiori au fostu pusi pentru indeplinirea acestui scopu. Colectiunea loru a primitu titulu de justitia, avendu in vedere innaltulu rolu ce

loru nostri, cātu mai multu din partea rectoralului din Pest'a, care precum in trecutulu nu se indestulu cu opirea diurnaleloru romanesce, ci voiá se silisca pre teologii rom. se intre in societatea unguresca, asiá si acuma va miscá tote petrele, ca se declare mortea societatii infintiendo; dar membrii commis. se nu se sparie si desperedie pentrucá „omne initium durum“ se misce si ei tote petrele, se dica toti cu Seneca „Serviant deteriora melioribus fortes simus adversus fortuna“, se se intrepuna mai vortosu la archireii nostri cerendu ajutorulu loru pentru sustienerea Societ. si in seminar. din Pest'a. — Membrii commissiunei fiindu acuma departati unii de altii, se se contielga inca de timpuriu, se lucre unanimu si cu taria de-ore-ce unirea dá taria, éra ac'est'a, sigurantia la reesire, si ar face forte bine, candu inca in ante de cursulu scolastecu ar fi gat'a cu tote spre a-si poteincepe activitatea sa, si prin ac'est'a se de munstre unguiriloru cātu de desiarta li este credint'ia si cātu de falsa opiniunea loru despre teologii romani, de-ora-ce ac'est'a-a nu lucrata o Daco-Romania, ci numai la cultivare in limb'a si literatur'a besericesca si nationale. Dee cerulu, ca sperant'ia si credint'ia nostra de unu Vice-Rectoratu romanu si de o societate rom. se nu devina numai illusiune ci realitate, ca se vedemū figurandu in seminarulu din Pest'a unu superioru cu caracteru firmu, barbatu zelosu, éra in societatea nou infintienda membri cu caracteru si sentimente adeveratu romanesce, uniti in cugate si sentiri; ca-ce numai asiē sar' atemperá incātu-va dorerea nostra si s'ar preface in bucuria. — N. —

Onorata Redactiune a „Federatiunei“!

Avendu norocire a deveni si eu omu insemnatu prin aceea, ca sunt pentru prim'a ora in Jurnalulu Domniei Tale de datulu 14/2 Sept. 1873. obiectulu unor frase nerumegate, desi puse numai intra parentese, rogu pre multu onoratu Domni'a Ta, ca sa binevesti a da locu, si responsulu mieu, in colonele simatei Federatiunii, la frasele susatinsē.)*

*) Din intemplanē d. Redactoru nu se affla de presinte in Pest'a; astfelu d. catichetu, vrendu nevrendu, se adressedia cu acesta rogare tocmai cátra autorulu fraseloru

indeplinescu. Ei au fostu chiaru confundati cu aceea, pre care ei trebuia, pri intermediulu legiloru, s'o puna in practica, justiti'a. Potemu dice, si cu dreptu cuventu credemū, ca ceea ce dá adoverat'a potere legii, ceea ce o face se fia si mai multu respectata intre omeni, este just'ia ei applicatiune. Inaintea unei assemenea conditiuni, distinctiunile ce rutin'a sociale a pusu intre individi, disparu. Toti aparau inaintea ei pe acellu-a-si picioru. Ea nu cunosce pre bogati, pre saraci: ea cunosce pre aceti, asupra caroru-a se aplica intr'unu modu ecuale. Vedeti cum se redica important'ia judelei? ca-ci ellu este interpretulu ei; justitiabilele nu cunosce legea, ellu are inaintea ochiloru pre cellu-a care o applica. Pentru dinsulu ac'est'a este totulu. In faci'a lui, magistratulu nu este numai represintantulu legii: ellu este chiaru dins'a. Cātu daru nu se cere de la dinsulu! Cu vro siesse seculē inaintea lui Christu, unu literatu a d'issu: „nu zidurile facu cetätile, ci omenii cari s'affla intr'insele.“ Diceam si noi: nu legea este ceea care face adoverat'a fericire a unui poporu, ci caracterulu applicatiunii ei. Nu legile sunt aceea, care respandesce adoveratulu bine in societate, ci omenii insarcinati d'a-le aplicá cu dreptate. Se se faca astu-felu, respectabili d-ni judecatori, si toti, vedendu in magistrati pre adoveratii representanti ai legii, o voru invet'i'a a o respectá, a o iubi, si binele sociale va cresce infinitu, ca-ci legea este has'a edificulu lui, aceea care, intrandu in consciintiele omeniloru, respandesce in animile loru simtiementulu justitiu, acestu principiu salutaru desvoltării progresului, civilizatiunii, asta tianta a umanitatii.

d. Romanulu.“

Sperandu această favoare a o dobandi facu aceea observare, că dela anul 1866, decandu esista Gimnasiulu superioru completu de legea gr. or. in Brasiovu numai la doua maturitati a fostu corpulu profesorulu, primumare si eu, silitu a ne folosii de votari, adeca: la an. 1868. pentru doi frati anume Danu delegea gr. resarit si la an. 1869. pentru Margineanu de leg. gr. cat.

Cei de antai sunt cu multu mai modesti decatu sa fi scriu astfel de fleacuri; prin urmare e forte usioru a gâci cinei autorulu parentesei? Dealtmintrelea fie oricine va fi, destulu atâta, că dela an. 1869—1873. sunt 4. ani. Apoi 4. ani ia trebuitu lui, pentru de a compune o parentese asia de misarabila, ca acesta? Seau 4. ani ia trebuitu sa patimeasca de bôla resbunarii? Ciudatu lucrul si ce facea, dacă din templare, muriam eu mai nainte de acesta numai cu o septemana? Probabilmente seau se supera si mai tare; caci a patimitu 4. ani de jaba, fara sa aiba ocaziune, asiã resbună asupra mea seau din patima resbunarii se sa certe chiar si cu mortii! Dara totusi pentru ca se nu me abatu dela obiectu, dicu, că, afara de aceste doua casuri, nicicandu nu ni s'a datu ocaziune, a ne folosii de voturi; prinurmare nici, acuma, la maturisantiu desub intrebare precum se pôte vedea din Protocole. Asiedara autorulu parentesei nui in stare a dovedi nici macar problematice aceea ce dice despre mine (adeca: „Vote, că, bietii de ei, se voru fi răbscitu vredada contra parintelui Caticheu si asiã preiudu gratiã au perdutu si votulu santiei salls“); cu atâta mai putienu e in stare asiã dovedi dis'a s'a determinatu din ratiuni neresiturnavere; deci dara nu numai abuzeaza cu principiulu ratiunei, ci totudeodata se arata, seau a nu sti macar atâta, că: „a posse ad esse adhuc non valet argumentatio“; seau că nulu stie applica la eventualitati; apoi in âmbele casuri manifesteaza. mai putiena stiintia, decatu acela, carele „scie Istoria besericeasca de rostu din dosca in dosca.“ Desi altmintrelea aceasta asertiune a birfitoriului. oricatu de pâcalitore si satirica se vede a fi, e seau minciuna necorrespunzatore moralitatii; caci — potrivit cu descrierea stiintii si cu marginele Istoriei biserice-ti — „a sci Istoria besericeasca de rostu din dosca in dosca“ e atâta, câtu a tienea de adeverata Istoria besericeasca dela inceputulu pana la sfirsi-tulu lumii din esperintiã propria prin sirulu intempariiloru invederatu si stravezutu observate, precum si din ratiune prin legitimã demonstrare basata pe legile cugetariu si pe firea fapteloru, fara de autoritatea Istoriciloru biserice-ti; aceasta insemneaza si atâta, câtu, a trai si a peri deodata cu lumea. A trai si peri deodata cu lumea pentru totu umulu e imposibilu! asiedara e imposibilu! si „a sci Istoria besericeasca de rostu din dosca in dosca“

Apoi in ungarie, desi dora nu sunt daruitu dela natura cu organulu cuvintarii asia de perfectu, câtu sa potu exactu ceti partea cuvinteloru constatatore din „ty“ si anume „atya“ ceea ce neamtiulu ceteste: a—tja; prin urmare e greutate comuna neinsusibila numai mie (vezi Toepler pag. 3, litera y) totusi aceea, cumca in locu de „gyermek“ asi ceti „dzsermek,“ va sa dica asi schimbã pre „gy“ in cetire cu „dzs,“ necum sa fie adeveratu, ba dincontra trebeue sa fie forte atentu, că nu cumva sa intrebuintu-zu pre „gy“ chiar si in limb'a rumana, precum facu si ceilalti rumani din Comitatu Aradului, carii petrecundu cu

nerumegate, pre care onaratu d-sa are delicatetiã si bun'aeducatiune d'a-lu onorã cu epitetele celle mai murdare. Du tote aceste, nu numai că nu i se refusa publicarea acestui productu allu inaltei salls eruditiuni, ci, afara de unele prescurtãri — cã-ce santia sa, spre a reflectã la una notitia de câte-va sfire, a scrissu una litania, câtu postulu pasceloru de lunga — se publica asiã, precum a essitu din penn'a-i catranita, fara cea mai mica corectiune de stilu seau ortografiã, pentru ca on. cetitori, si cei ce n'au cunnoscintia de essistintiã acestui venerabilu caticheu, se aiba ocaziune a-lu cunnosce din descrierea, ce insu-si si-o face.

Red. int.

ungurii la culesu de vîi pe dealurile Siriei in chipu de proverbu vorbescu unii catra altii âmbiundu cu inustu: „igyal ca-i din gyal (dealu). Apoi sa punem casulu acela, cã totusi in locu „gy“ cetesse „dzs“, atunci si in locu de „j“ voi ceti „dzs“ d. e. alugyal, asiedara aludzsãl, szij-gyãrtó = szij-jãrtó ect. Apoi daea pre „j“ nulu potu altcum ceti, decatu „dzs“: atunci aru trebui sa vorbescu si rumaneste totasia. D. e. ia aminte=dzsã aminte. Iara si iara cu pace Dlu sa ne rugam=dzsãra si dzsãra ect. cei imposibilu inaintea tuturoru acelora, carii me aud pre mine vorbindu si carii me judeca fara de patima; deci dara cu „dzs“ in locu de „gy“ nu me potu invinovati nici unu maghiaru. Cu privire la ulter. ora aspresione a birfitoriului „mai remane se scrie rãeze si se ceteasca kacsa, si — apoi ar fi chiar S-p-e-ek = Boffisch“ respundu cã „rãeze“ si „kacsa“ nu sunt astfelu de cuvinte, — ca unulu dintrînsele sa fie d. e. numai secuescu si celalatu numai un-gurescu precum dincontra „speck“ e numai alu neamtiului iara „Boffisch“ numai a sãsului; deci „rãeze“ (ruca) si „kacsa“ sunt astfelu de concepte identice, pre care nici unu omu cu mintea sanãtoșã nu va fi in stare potrivit cu firea limbei magiare ale desvoltã sãseste unulu dintraltulu prin silabisare, precum se desvolta Boffisch din S-p-e-ek. Despre aceasta asertiune poteservi de garantiã si gramatiã lui Toepler inceptendu din dosca pana la pag. 3 subt literile „Cs“ si „Cz“; asiedara rãeze e atâta, câtu kacsa; prin urmare seriindu „rãeze“, si cetesse „rãeze,“ ceea, ce si rãbsitoriulu mieu potea deduce, daca aru intorce mai desu numumai foile concepteloru identice, ci si ale logiceii întregi — din dosca in dosca.

Brasiovu, 10/22 Sept. 1873.

Ioșifu Fericeanu,
Caticheu si prof. de limb'a
magyara.

Et altera pars... D. caticheu si professoru de limb'a magiara in gimnasiulu romanu de Brasiovu, si-a pusu in acestu respunsu totu ce a avutu mai scumpu si mai delicatu, totu ce a avutu mai bunu si mai nobilu in anim'a sa si in creeri capulu seu Si pentru ce? Pentru ca se reflectedie la una notitia din parentese, carea l'a attinsu tocmai acolo, unde lu dore.

Substratulu acestei polemie n-are pentru publiculu cellu mare nice una importantia; dar fiindu cã pre mine me atinge mai d'a-prope, mi-iau libertatea a cere indulgentiã on. publicu, spre a-mi face si eu observatiunile melle la acestu escamotagiu filosoficu si filologicu. Voiu fi câtu se pote de scurtu, cu atâtu mai vertosu, cã confusiunea, absurditatea si imbecilitatea sunt atâtu de evidentu esprese in acestu respunsu de justificare, incãtu elle se potu prinde cu man'a.

In an 1869, candu eram a-prope d'a absolue studiile gimnasiali in gimnasiulu romanu de Brasiovu, aveam sperantiã basata, cã voi copetã unu attestatu de maturitate, pre basea carui-a voi potu se-mi essoperediu unu stipendiu mai mare ca acelu-a, de care me bucurassam pana atunci-a, si mai corresponditoriu difficultãtiloru ce aveam se intempnu in continuarea si completarea studiiloru. Acesta sperantiã inse se nimici in momentul supremu, candu erã se se realisadie. Detairurile nu potu se le infiru aici, pentru aceea observu numai pre scurtu, cã impregiurãrile se desvoltassera astfelu, incãtu cestiunea „se fu, seau se nu fu declarat u deplinu maturu trebui se se resolve prin votare. Votulu bunulu parinte a fostu dicitatoriu, si a si decisu, cã nu. Si pentru ce? de-ora-oe innocentulu parinte mi-a fostu professoru numai din studiulu limbei magiare, si apoi in acestu studiu eu mi-castigassam inca in gimnasiulu infer. rom. cath. atãte cunnoscintie, incãtu poteam se me rãbscescu câte-odata chiaru si contra Dsalle, candu lu-audiam cã cetesse „acsã“ in locu de „atya“ etc. si candu vedeam, cã in locu d'a-si marturisi defectulu organulu, este asiã de immodestu, d'a sustienã falsã doctrina, cã astfelu se

pronocia in Ungariã. Inse gravulu motivu, care l'a indemnatu pre smeritulu parinte se-mi nimicesca unicã sperantiã, carea me mai animã se persistu si se nu renunciu la cugetulu d'a mai potu continuã cursulu studiiloru, a fostu: cã eu eram unitu, si-apoi santiã sa — precum insu-si mi-a marturisiu intr'o sera la cina — se temea, cã daca va votã in favorulu unitului, va da apa pre mor'a commissariulu consistorialu, cu care traia in inimitie, si asiã acestu-a lu va innegrã si mai reu inaintea consistoriulu din Sãbilu. Acestu motivu nedemnu este singuru de ajunsu spre a caracterisiã pre smeritulu caticheu, care vine acum si-si dã aculu de profesor u precopsitu.

„Cu tote aceste inse eu nu numai cã n'am intreruptu cursulu studiiloru, ci asta-di sum in placut'a pusetiune d'a incunnoscitiã pre santiã sa d. caticheu, cã am si finitu acestu cursu, ceea ce inse n'am d'a multiu-mi onoratu Dsalle, ci barbatiloru de anima si semtiu romanescu, Dlu Ionu Lengeru, pre atunci prof. la acellu gimnasiu, si Dlu Al Romanu redactorulu acestui diurnal.“

Cu acest'a asiã fi completatu ceea ce d. caticheu a fostu asiã de intiepletu d'a sulevatu. Mai am inca câte-va observatiuni, si-apoi am gatatu. Dlu caticheu place a crede, cã eu din semtiu de resbunare l'am gadilitu prin notitiã din parentese. Bucuros l'asiu lassã in acesta credintia, inse trebeu se-ispunu, cã-lu tienu cu multu mai nevinnovatu, decatu se-lu facu obiectu de resbunare. Prin acea notitia eu n'am voit se ajungu altu scopu, decatu se-i dau pucinu de mediatu, ca la alta ocaziune analoga cu cea din 1869, se proceda mai conscientiosu. Si acest'a o poteam face totu asiã de usioru acum trei ani, ca si acuma, inse atunci, fiindu inca studentu, me t-meam de obiectiunea, cã nu mi-am stersu inca pulverea scolara de pre incalciamente; si aceasta obiectiune are inca mare trecere la noi. Daca asiã potã admite, cã am fostu condusuu de semtiu de resbunare, atunci i-asiu reflectã, cã nu patru, ci si patru-dieci de anni romanulu tiene minte. Ceea ce asiã fi facutu inse dupa mortea Dsalle, de si a datu cu socotel'a, totu-si n'a nimeritu, cã-ce in acestu casu n'asiu fi facutu nice unã nice alt'a dintre probabilitãtile insfrate de d-sã, ci i-asiu fi dissu ca totu romanulu unu „Ddieu se-lu erte,“ la care asiã mai fi adausu, cã „si asiã aici pre pamentu n'a fostu de nici o treaba.“ — Pentru espressionea „scie Istoria besericeasca din dosca in dosca“ d. caticheu s'a veduitu nevoitu a se inglodã in filosofia pana dupa urechi. Bagu seama asiã i-a venit mai bine la socotela, spre a-si motivã ceea ce i placu a asserã, decatu se dovedesca baremu atãtã intuitiune, câta se recere spre a afflã, cã aci nu pote fi verb'a de inceputulu si finitulu lumii, cum fantasedia d-sã, ci numai si numai de manualulu de Istoria besericesca, edatu de fericitulu metropolitu Andreiu, dupa care d-sã propune, era bietii studenti bovisedia pana se imfa numai de Istoria besericesca. Precum se vede d-sã numai asiã intiellege, daca i spune omulu tote in gura. — Cu privire la scrissu si si cetitu me multumescu cu deslucirle Dsalle, cu atãtu mai vertosu, cã Ds-a de si nega, totu-si se scapa a marturisi, cã anomal'iã provine din defectulu organulu seu. — Assemenea recunnoscu, cã eruditiunea dsalle in limb'a magiara se urca pana la pag. 3. a gramaticeii lui Toepler.

Daca d. caticheu crede, cã prin notitiã dessu mentionata a devenitu „omu mare“ apoi prin respunsulu seu si prin aceste observatiuni alle melle a potutu se devina câtu Temp'a de la spatele Brasiovului, inse lu facu atentu cã „Quand on court après l'esprit, on attrape la sottise.“

Pest'a 2. Octobre 1873.

S. C. Margineanu.

VARIETATI.

(Advocati noui.) Dlu Paulu Rotariu, assessoru la scaunulu orfanalu allu comitatulu Timisiu, si Dlu Simeonu Calu-

tiu, concepistu la curtea de cassatiune, d' pusera dillele aceste censur'a de advocat din legile civili cu cuccessu favorabilu. D' cãte ori ni se dã ocaziune d'a aduce cunnoscintiã publicului romanu, cã numerulu avosatiloru romani pre d'i ce merg cresce si se immultiesce de atãte ori nu potu temu intrelassã a nu da espressione si sperantiei, ba in casulu de facia chiaru corvictiunii nostre, cã prin acest'a se immultiesce si numerulu luptatoriloru pentru drepturile nationali. — Fermi in acesta sperantia salutãmu pre noii advocati pre carierloru viitoria si li dorimu succesorulu cel mai bunu.

CONCURSU.

Devenindu vacanta statiunea de cantu docinte in commun'a Odesci (Vadafalva) propopiatulu Basesciloru, prin acest'a publica concursu.

Emolumintele sunt: 50 fl. bani gal 20 cubule de malaiu, 8 jugere de pamentu si cortelu liberu.

Concurantiã au d'a-si tramite recuresloru, prevediute cu attestatele recerute pã in 19 Octobre a. c. st. n. la senatulu scolariu din locu. Limb'a propunerii e cea rumana. (Posta ult. Szil. Cash.)

Odesci, in 28. Sept. 1873.

Senatulu scol. din. Odesci.

214—1873.

CONCURSU.

Pre bas'a bugtuliu preliminaru d' adunarea generale a Associatiunii transilvane tiena in 1872 la Sabesiu p. XVI adoptatu in siediuniã de asta-di, si pentu annulu 1873/4, se publica prin acest'a concursu la urmatoriele stipendie si ajutoriu

1. La unu stipendiu de 150 fl. v. pentru unu juristu in patria.
2. La unu stipendiu de 60 fl. v. pentru unu gimnasist u.
3. La unu stipendiu de 60 fl. v. pentru unu elevu de la scol'a reale.
4. La 6 ajutorie de câte 50 fl. v. pentru 6 sodali de meseria, calificati a se face maestri.
5. La 20 ajutorie de câte 25 fl. v. destinate pentru 20 invetiacei de meseria.

Terminulu concursului, pentru stipendie si ajutoriele susu amentite se defu pre 20 Octobre 1873.

Concurantiã la stipendiele de sub pos. 1, 2, si 3, au de a-si asterne la Comitulu Associatiunii transilvane pana la terminulu susu indigitatu, concursele lor u prevedute: a) cu carte de botezu. b) cu testimoniu de pre Semestruulu II annulu scol. 1873/4. c) cu testimoniu de paupertate, d) cu reverte despre aceea, cumca ajungundu la stare, se voru face membri Associatiunii, si in fine Concurantiã la stipendiulu de sub pos. 1. voravea de a mai alaturã la concursele lor u si reversu despre aceea, cumca dupa absolvirea studiiloru, se voru applicã in patria incãtu si-voru afflã postu coresponditoriu.

De la concurentii la ajutoriele de sub pos. 4 pre langa attestatu de botezu, se recere, ca se produca adeverintia de la maiestru resp. despre aceea, cumca su calificati de a se face maestri.

Er de la concurentii la ajutoriele de sub pos. 5 pre langa attestatu de botezu se recere adeverintia de la maiestru resp. spect. despre desteritateã si diligentia meseriã, cu care se ocupa.

Fostii stipendiati pre annulu scol. trecut u, cari prin producerea documenteloru de progressu in studie, au satisfacutu conditiuniloru recerute, se lassa si pre annulu 1873/4, in usuarea avutelu stipendie, inse cu aceea conditiune, ca se produca documente de immatriculare de la Directiunile instituteloru resp. ca astfelu se se pota face dispoziitiunile de lipsa pentru assemnarea stipendiiloru conferite pre annulu scol. 1873/4

Din siediuniã lunaria a comitatulu Associatiunii transilvane tiena la Sãbilu in 23 Septembrie 1873.

ALESSANDRU ROMANU

Propriet., edit. si red. respundiet.